

L'emergència del món profà a l'art medieval: temes per a un nou públic?

Marginalia, exempla i temes profans a la decoració palatina catalana dels segles XIII i XIV

Carles Sánchez Márquez

UAB-Magistri Cataloniae

Durant el regnat de Jaime I el Conqueridor (1213-1276) la Corona catalanoaragonesa va dur a terme una clara apertura política i cultural que es va concretar amb la conquesta de Mallorca, València, Múrcia, i va culminar amb la frustrada croada de l'any 1269 a Sant Joan d'Acre. Aquesta expansió mediterrània va suposar el naixement d'una consciència territorial i una millora de l'ordre econòmic, que va anar acompanyada de profundes transformacions culturals i la consolidació d'una nova cultura laica que interactuava amb la vida religiosa, de la que no se'n podia separar fàcilment.

La política expansionista també va tenir repercussions en el camp artístic, on es van produir nombrosos préstecs i influències. Fruït del contacte amb el mediterrani és el ric **repertori visual** d'*ars profana*—festes, joglars, vida quotidiana— que es va expandir pel territori català durant el segle XIII, i que va fer acte de presència tant a l'espai sagrat com al cortesà. En són testimoni les obres amb la mateixa temàtica que apareixen en diverses manifestacions artístiques de la Corona d'Aragó, com l'enteixinat del Palau del Carrer Lledó (MNAC 107875), les pintures profanes de Sixena (MNAC 068712-008), l'Urna-reliquiari de Sant Càndid (MNAC 39044), el *Vidal Mayor* o els cicles pictòrics que decoraven els palaus de Barcelona i Montpel·lier. La presència d'aquestes imatges en contextos tan diversos és una prova fefaent de l'existència i circulació d'un repertori de figuració profana, que responia al gust estètic generalitzat de la societat de l'època -tant laica com monàstica- en un marc cultural concret: el regnat de Jaime I el Conqueridor. En alguns casos els cicles evoquen gestes èpiques com la conquesta de Mallorca (MNAC 71447) o simplement exalten el valor de la cavalleria (enteixinat del Palau del Marquès de Llió, MNAC 113149).

En altres manifestacions artístiques de la Corona d'Aragó —com el capitells de Santa Maria de l'Estany i l'enteixinat de la catedral de Terol— es fan evidents els préstecs del món islàmic i l'impacte de l'art dels croats. Tot plegat converteixen Catalunya en una cruïlla, un espai de transferència i d'intercanvi on durant el segle XIII es va produir una autèntica eclosió del món profà.